

УДК 37.035.6(73)

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В АМЕРИКАНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Є. О. Барилко, С. М. Барилко

У статті висвітлюється й аналізується досвід виховання патріотизму в американських школярів у позашкільній діяльності.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, позашкільна діяльність, патріотична свідомість, національна символіка, національні цінності, виховання свідомих громадян-патріотів, американські школярі.

У Законах України „Про освіту”, „Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті”, „Національній програмі патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства” наголошується на необхідності активізації наукових пошуків у галузі патріотичного виховання молоді [1, с.3]. У Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття) підкреслюється важливість обґрунтування теоретико-методологічних засад національної системи виховання з урахуванням вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Проблема підвищення ефективності патріотичного виховання є провідною у світовій педагогічній практиці. Вона активно розробляється і педагогічною наукою США. Американська педагогіка відзначається своєю практичною спрямованістю та експериментальною базою. У Сполучених Штатах Америки накопичено достатній досвід патріотичного виховання молоді. Врахування багаторічного досвіду практичної реалізації принципів демократії і гуманізму у вихованні учнів у цілому, і у вихованні патріотизму зокрема, має важливе значення для процесу гуманізації і демократизації освіти в Україні.

Проблематика патріотичного виховання в педагогіці США досліджувалася багатьма українськими та зарубіжними вченими. Значний доробок в сучасну теорію і практику виховання патріотизму в учнівської молоді шкільного віку мають публікації М. Берковітца, Н. Вілланд, Е. Вінн, Л. Колберга, Т. Лікона, Л. Нуччі, А. Олденквіста, Ф. Пауера, К. Райана, Дж. Реста, Е. Тюріела, Е. Хігінса, В. Хьюїта, Е. Шиффер та ін.

Важливе значення для розуміння проблеми патріотичного виховання школярів мали роботи Ю. Азарова, І. Беха, О. Богданової, М. Болдирєва, Г. Ващенко, Б. Грінченка, О. Джуринського, О. Духновича, М. Левківського, Д. Ліхачова, А. Макаренка, З. Малькової, І. Огієнка, В. Пилипівського, С. Русової, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, В. Червонецького, Д. Чижевського, Г. Шевченко.

Вивчення проблеми патріотичного виховання учнівської молоді в США дозволило виділити такі малодосліджені її аспекти: зміст, форми і методи виховання патріотизму в американських школярів та технології його реалізації у навчально-виховному процесі середніх шкіл США та позакласній діяльності зокрема. Проаналізувавши наукові дослідження, ми дійшли до висновку щодо необхідності зосередити увагу на проблемі патріотичного виховання молодого покоління у позашкільних закладах США, який може бути використаний і в Україні.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути проблему виховання патріотизму в американських школярів у позашкільній діяльності.

У досягненні мети патріотичного виховання педагоги Сполучених Штатів Америки значну увагу приділяють вихованню патріотизму молодого покоління у позашкільних закладах, що забезпечує неперервність його підготовки. Ця ініціатива набула підтримки на урядовому рівні й активно впроваджується в життя у наш час. До позашкільних закладів, що приділяють значну увагу патріотичному вихованню учнів слід віднести молодіжні організації, музеї, бібліотеки, національні парки, інші державні й громадські заклади, установи місцевого й національного рівнів. У Сполучених Штатах Америки існує велика кількість громадських патріотичних організацій для дітей і молоді. Більшість з них має свої філії у середніх школах США. У них патріотичне виховання здійснюється, як правило, в тісному зв'язку із шкільними програмами та залученням учителів шкіл до їхнього виконання. Ці організації докладають багато зусиль для поглиблення патріотичного виховання молоді шкільного віку: організують заходи із вшанування пам'яті видатних американців або відзначення історичних подій, збереження та оздоблення таких місць, догляд за окремими пам'ятками об'єктами та пам'ятками природи в місцевості свого проживання, збирання коштів на їхнє утримання, проведення різноманітних акцій на підтримку ветеранів миротворчих кампаній, інвалідів та людей похилого віку, що опинилися за межою бідності. Так, після війни за Незалежність країни було створено

першу в США патріотичну організацію “Клуб Цінцінаті”, яка дала поштовх для поширення подібних організацій по всій країні [10].

Найбільш відомими патріотичними організаціями сьогодення є наступні: “Центр Національної Конституції”, “Інститут ‘Біль про права’”, “Національний Центр по вивченню Конституції”, “Національний Конгрес патріотичних організацій”, “Сини Американської революції”, “Доньки ветеранів Громадянської війни”, “Сучасні лісоруби Америки”, “Підтримка американських героїв”, “Допомога американським патріотам”, “Фонд Свобода”, “Американський легіон”, “Фонд Національного прапора”, “Наш час”, “Фонд Молода Америка”, організації Червоного хреста та ін. Їх об’єднує мета: виховання американської молоді в дусі патріотизму, поваги до американської історії, національних символів, основоположних цінностей [10].

Організація “Центр Національної Конституції” була створена Конгресом США 17 вересня 2000 року, через 213 років після прийняття Конституції США. 4 липня 2003 року Центр трансформовано в музей [4]. Організатори мали на меті не лише ознайомлення членів організації і відвідувачів музею зі статтями Конституції США, а й донести до них її важливість і значущість для американського народу. Загальна площа музею становить одну квадратну милю, на якій знаходиться Будинок Незалежності та Дзвін Свободи. Саме тому Центр-музей отримав назву “найісторичніша американська квадратна миля” [4]. Центр Національної Конституції знаходиться у Національному історичному парку Незалежності. Кожного дня Національний парк, а відповідно і музей, і Центр відвідує багато американських громадян, як дорослих, так і молоді.

“Національний Центр по вивченню Конституції було” засновано у 1971 році доктором Клеоном Скаузенем. Навчальні програми і матеріали розроблені для американських школярів, зокрема для учнів середніх шкіл США, використовують у багатьох державних і приватних школах країни. Різноманітні відео і аудіо матеріали, наприклад, диски з патріотичними піснями під назвою “Я люблю Америку” пропонуються для дітей і молоді. Поряд з цим Центр значну увагу приділяє видавничій діяльності. Кожного року він видає велику кількість яскравих книжок, присвячених життю авторів Декларації Незалежності і Конституції США, видатних діячів країни (Джорджа Вашингтона, Томаса Джеферсона, Бенджаміна Франкліна, та ін.) [4].

У вересні 1999 року благодійний Фонд Чарльза Коха заснував організацію “Інститут ‘Біль про права” [8]. Ця патріотична організація отримала назву “Інститут”, тому що, по-перше, вона була створена для вчителів середніх шкіл США, оскільки, на думку Ч. Коха, їм бракувало сучасних навчальних матеріалів для навчання історії США та громадянського виховання. Місія Інституту полягає у вихованні молоді на ідеях батьків-засновників США і свободах, гарантованих Конституцією США та Білем про права. Мета Інституту – допомогти молодому поколінню зрозуміти свободи і можливості, що надають вищезазначені основоположні документи [8]. З моменту заснування організації програмами Інституту користувалися понад 17 тисяч учителів американських шкіл. У 2010-2011 навчальному році Інститут підготував і провів 64 семінари для вчителів середніх шкіл США. Стосовно учнів, біля 1 мільона 800 тисяч школярів брали участь у програмах Інституту [8]. Саме для учнів розроблено спеціальні уроки і рольові ігри із вивчення Конституції США та Біля про права. Щорічно Інститут оголошує Конкурс серед учнів і вчителів шкіл (окремо) на найкращі знання Конституції США та Біля про права. З 2006 року в конкурсах брало участь понад 80 тисяч школярів з 50 штатів [8]. Переможці і призери отримують нагороди.

Національну організацію “Фонд Свобода” було створено у 1949 році. За 60 років Фондом розроблено значну кількість програм для майбутніх дорослих громадян Сполучених Штатів Америки. На думку керівників Фонду, місія організації полягає у формуванні характеру молодих американців, надання свобод, гарантованих Конституцією і Білем про права, вихованні відповідальних громадян [2]. Протягом багатьох років Фонд співпрацює зі скаутськими організаціями США. Щорічно вони організують і проводять спільну конференцію “Ціна свободи”. Цілі конференції: залучити молодь до активної участі у житті суспільства; розвивати лідерські якості і виховувати самоповагу; формувати розуміння щодо “добропорядного громадянина” і спонукати молоде покоління до опанування якостями “добропорядного громадянина”; дослідити поняття “американський герой” і визначитися з поняттям “героїзм”; виховувати у молодих американців почуття вдячності героям і розуміння їхнього внеску у захист свобод і демократії [2].

Фонд Свобода приділяє велику увагу громадянському вихованню американської молоді. У 1985 році співробітниками Фонду було розроблено документ морально-етичного змісту під назвою “Біль про обов’язки” як

продовження “Біля про права” [2]. Розробники цього документу намагалися зосередити увагу школярів на тому, що має зробити кожний громадянин, в тому числі й молода людина для збереження набутих і виплеканих прав і свобод, гарантованих Конституцією.

Місія іншої патріотичної організації “Фонд Національного прапору” також полягає у збереженні національної єдності Сполучених Штатів Америки, а поряд з цим Фонд вважає своїм обов’язком забезпечити учнів американських шкіл навчальними матеріалами, що виховують повагу до національного прапору, гордість за країну і формують якості відповідального громадянина [5]. Для виконання своєї місії Фондом розроблено декілька програм: “Молоді патріоти”, “Розповсюджуємо прапори по всій Америці”, “Американська гордість через друк”, “Приєднуйтеся до Фонду Національного прапору”. Програма “Молоді патріоти” – це мультимедійна програма, розрахована на учнівську молодь, яка складається з відео матеріалів, DVD дисків, Інтернет вебсайтів. Програма “Американська гордість через друк” передбачає розповсюдження значної кількості друкованих матеріалів: постерів, малюнків із зображенням Національного прапору, буклетів, що розповідають про історію його створення та події, пов’язані з ним, містять рекомендації, коли і як вивішувати прапори [5]. До речі, існує Кодекс Національного прапору або правила тобто етикет, у якому описано усі пам’ятні дати, видатні події, що передбачають обов’язкову демонстрацію американського прапору. Проте, американці вивішують прапори не лише у святкові дні, тисячі прапорів можна побачити у США кожен п’ятницю, тому що згідно з Кодексом цей день має назву “Патріотична п’ятниця”. Крім того Громадянам США рекомендовано носити червоний, білий і блакитний одяг кожен п’ятницю, оскільки саме ці кольори символізують національний прапор [5]. 14 червня, у день Прапору американці беруть участь у щорічній Клятві Відданості Національному Прапору.

У 2001 року після горезвісного теракту, коли постраждала велика кількість безвинних людей, в тому числі й діти, у Сполучених Штатів Америки з’явилися нові патріотичні організації: “Підтримка американських героїв”, “Допомога американським патріотам”, “Дитяча турбота про Америку”. Всі ці організації об’єднує спільна місія: надати матеріальну і моральну допомогу та підтримку родинам, які втратили своїх близьких, і які постраждали 11 вересня 2001 року. Важливо відзначити, що ініціатором

створення фонду “Дитяча турбота про Америку” був десятирічний американський хлопчик Метью Хоніфорд [10].

Значне місце у патріотичному вихованні учнів посідають молодіжні організації. Особливо активні у цьому відношенні організації скаутів “Бойскаути Америки”. Це найкрупніша організація країни. Її було створено у 1910 році, і з того часу 110 мільйонів американців вважали і вважають себе скаутами. Сьогодні понад чотири з половиною мільйони дітей і молоді шкільного віку є членами організації “Бойскаути Америки” [7]. У 1912 році за допомогою Джульєтти Гордон Лоу засновано скаутську організацію для дівчат. Зараз у її заходах беруть участь більш, ніж 3 мільйони дівчат [230]. Американські організації скаутів пропонують для дітей і підлітків програми з формування характеру, виховання добropорядного громадянина і патріота, формування якостей лідера. Керівники скаутських організацій вважають своїм обов’язком виховувати відповідального громадянина, який би вболівав за долю своєї батьківщини, захищав її, хотів і вмів працювати задля її розквіту. [7].

Значний внесок у справу виховання патріотизму учнівської молоді роблять інші молодіжні організації США, а саме: “Проект ‘Суспільно-політична активність молоді’”, “Наш Час”, “Молодь і уряд”, “Студенти за демократичне суспільство”, “Фонд Молода Америка”, “Сучасні лісоруби Америки”, “Американські клуби для хлопців та дівчат”, “Молоді американці за свободу” та ін. [10].

Організацію “Проект ‘Суспільно-політична активність молоді’” було засновано у 1992 році з метою залучення громадян США і майбутніх дорослих громадян до активної участі у суспільно-політичному і громадянському житті міста, селища, штату, країни. Керівним органом є Рада директорів, до її складу входять декілька старшокласників, які мають однакові права з дорослими [10].

Патріотичні організації “Наш час”, “Молодь і уряд” і “Студенти за демократичне суспільство” також мають на меті залучення до активної участі американських юнаків і дівчат у суспільно-політичному житті країни, виховують небайдужість до виборного процесу, політики місцевих органів влади тощо. Поряд з цим, вищезазначені організації значну увагу приділяють питанню навчання молоді критичному мисленню, вмінню аналізувати складні суспільно-політичні проблеми, формувати власну позицію щодо їхнього позитивного вирішення. Програми, розроблені організацією “Молодь і уряд” для учнів середньої школи, мають подібну назву “Молодь і уряд”.

Вони надають можливість учням середніх шкіл США брати участь у роботі уряду на місцевому і державному рівнях. Програми запроваджено у 37 штатах країни і окрузі Колумбія. Загалом, майже 60 тисяч американських школярів брали участь у цих програмах, тобто працювали в уряді від трьох до п'яти днів і, відповідно, впливали на роботу органів влади, зокрема виконавчих і судових. До речі, девізом організації “Молодь і уряд” є гасло: “кожне покоління має навчатися демократії” [10].

У Сполучених Штатах Америки функціонують молодіжні організації, місія яких полягає в тому, щоб виховувати молодь на основоположних національних цінностях. За приклад можна взяти такі організації, як “Фонд “Молода Америка” і “Молоді американці за свободу”. З часу свого заснування організації “Молоді американці за свободу” (1960 р.) і “Фонд “Молода Америка” (1969 р.) особливу увагу приділяють ідеї індивідуальної свободи, поваги і любові до Батьківщини, готовності у будь-який час стати на її захист. Для втілення у життя цієї мети вони проводять семінари, конференції, лекції, розробляють навчальні матеріали для молодих американців: старшокласників і студентів вищих навчальних закладів. Щорічно у Вашингтоні та Санта Барбарі (штат Каліфорнія) відбуваються конференції для учнів середніх шкіл США, які організує Фонд “Молода Америка”. Матеріали конференцій публікуються у журналі “Libertas” (“Свобода”). Патріотична організація “Молоді американці за свободу” також має власний журнал “Нова Гвардія”, який видається щомісяця [10].

Особливе місце у патріотичному і громадянському вихованні учнівської молоді США посідає організація “Сучасні лісоруби Америки”. Насправді, вона входить у трійку найбільших організацій країни. 750 тисяч молодих американців беруть участь у її заходах. Організацію було засновано 3 січня 1883 року Джозефом Руттом. Відтоді вона має назву “Сучасні лісоруби Америки”. Лісорубами вони називаються тому, що брали участь у розчищенні лісів для будівництва домів і інших споруд для мешканців Америки, а прикметник, “сучасні” додається тому, що Дж.Рут створив цю організацію не лише для свого покоління американців, але й для майбутніх. Присутнє у назві слово “Америци”, на думку, Дж.Рута, символізує патріотизм [10]. Для молодих американців організацією розроблено програму з патріотичного і громадянського виховання (Patriotic Civic Program) [10]. Мета програми – виховання справжніх громадян-патріотів своєї країни. Для реалізації поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: формування позитивних рис характеру у майбутніх дорослих громадян

США; ознайомлення юнаків і дівчат з видатними історичними подіями; виховання гордості за Батьківщину та її героїв; формування в молодого покоління патріотичних і громадянських якостей; залучення молоді до громадянської активності.

Організація особливу увагу приділяє роботі з молоддю шкільного віку. Для того, щоб робота мала більш ефективний характер і здійснювалася більш активно, у школах створюються первинні осередки. Організація забезпечує школярів підручниками, робочими зошитами, значками і браслетами з патріотичною символікою, дисками з піснями і мелодіями патріотичного змісту. Таким чином, позашкільна установа одержує можливість тісно співпрацювати із школою в галузі патріотичного виховання учнів [10]. До речі, навчальні матеріали, значки і диски розповсюджуються не лише у школах, але й у скаутських організаціях, парках і навіть церквах. Отже, організація “Сучасні лісоруби Америки” приділяє велику увагу патріотичному вихованню учнівської молоді.

Засоби масової інформації також відіграють помітну роль у вихованні патріотизму в американських школярів. Особливо впливовими є преса, телебачення, кіно, відеозаписи, спеціально підготовлені комп’ютерні програми та ігри. Завдяки пресі й телебаченню широкі верстви населення Сполучених Штатів Америки отримують можливість ознайомитися з найважливішими подіями, що мали місце в країні, політикою уряду, досягненнями співвітчизників у різних сферах життя: економіці, бізнесу, культурі, науці, комп’ютерних технологіях, медицині, спорту, мистецтві тощо. Крім того, засоби масової інформації знайомлять як дорослих, так і молодь із світовими подіями, обов’язково акцентуючи увагу на провідній ролі США та, підкреслюючи її внесок у розв’язання світових проблем, і, таким чином, залучаючи населення до участі у громадському житті, виконанні обов’язків громадянина і патріота. Майже усі газети і журнали, що видаються в США, виконують ці важливі функції, насамперед, це – “The New York Times”, “The Washington Post”, “The Wall Street Journal”, “The International Herald Tribune”, “Time”, “US News and World Report”, “Newsweek”, “Life” [9].

У Сполучених Штатах Америки активну участь у громадянській освіті і патріотичному вихованні широких верств населення, особливо шкільного віку, беруть теле- радіокорпорації. Такі телекорпорації, як: ABC, CBS, NBC, CNN організують різноманітні пізнавально-виховні передачі для дітей, молоді і дорослої частини населення з урахуванням їх вікових особливостей,

життєвого досвіду, національної і етнічної приналежності [9]. У теле- й радіо передачі включаються ефірні подорожі в різні куточки країни, зосереджується увага на актуальних проблемах національного і глобального рівнів. Телебачення допомагає політикам проводити виборчі компанії, а також донести свої погляди до широких кіл громадськості, у тому числі і до молодих американців. Великою популярністю серед мешканців США користуються різноманітні ток-шоу однієї з найстаріших телекомпаній – ABC, заснованої ще у 1943 році. У більшості випадків, телешоу мають патріотичний напрям, наприклад: “100 найвідоміших постатей Америки”, “Людина року” тощо [9]. Американці активно обговорюють, аналізують, і, врешті-решт, визначаються щодо видатніших людей країни або найкращого політика, спортсмена та людини тижня, місяця, року. Таким чином американські громадяни, в тому числі й молодь, виявляють патріотичні почуття.

Отже, організація та зміст позашкільної роботи з виховання патріотизму спрямована на формування громадянських і патріотичних якостей американських школярів, розвиток у них патріотичних почуттів і переконань. Позашкільна діяльність відіграє значну роль у формуванні добropорядних громадян, відданих ідеалам і цінностям своєї країни, готових захищати і обстоювати їх.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. №347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт.–1 трав. (№26). – С. 2–4.
2. Freedoms Foundation // http://en.wikipedia.org/wiki/Freedoms_Foundation/.
3. Modern Woodmen of America // <http://www.modern-woodmen.org/Youthprograms>.
4. National Constitution Center // <http://www.constitutioncenter.org/>.
5. National Flag Foundation / <http://www.americanflags.org>.
6. Patriotic Education in the US Schools: Scient. Confer., September, 26-28, 2004. – Washington. / <http://www.patriotic-education.org/patrioticlinks/>.
7. Scouting in the USA. / <http://www.scouting.org/>.
8. The Bill of Rights Institute // <http://www.billofrightsinsttute.org/>.
9. US Mass Media / <http://uk.wikipedia.org/>.
10. US Patriotic Organizations // <http://www.americanpatriotweb.com/patriotic-organisations.htm/>.

В статье анализируется опыт воспитания патриотизма у американских школьников во внешкольной деятельности.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, внешкольная деятельность, патриотическое сознание, национальная символика, национальные ценности, воспитание сознательных граждан-патриотов, американские школьники.

The article deals with the experience in upbringing of patriotism of American high schools students in extra-curricular activities.

Key words: patriotism, patriotic education, extra-curricular activities, patriotic awareness, national symbols, national values, upbringing of conscious citizens-patriots, American high schools students.

Барилко Є. О. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри практики іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ).

Барилко С. М. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу германських та романських мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ).

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький.

УДК 378.032:1

КУЛЬТУРОСООБРАЗНОСТЬ КАК СУЩНОСТНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ

А. С. Белых

В статье автор рассматривает основные показатели и условия формирования мировоззрения. Существенными детерминантами этого процесса является педагогический процесс, осуществляемый вузом, создание образовательного пространства в вузе, творческий и свободный характер конструирования мировоззрения.

Ключевые слова: мировоззрение, диалог, смысловой обмен, творчество, человеческое измерение, культура.

В современных условиях преподавание философии в вузе разворачивается в поле противоречия между фундаментализацией,